

ІНТЕНСИВНІ ФАКТОРИ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування виробництва в сучасних умовах повинно здійснюватися таким чином, щоби отримані від реалізації продукції кошти були достатніми не тільки для відшкодування виробничих затрат, а й для подальшого розвитку підприємства та розв'язання соціальних проблем трудового колективу. Іншими словами, виробничо-господарська діяльність підприємства, має забезпечувати надходження прибутку, достатнього для розрахунків з бюджетом, іншими державними установами, плати за ресурси, здійснення виробничого і соціального розвитку. Проте в основі отримання прибутку може лежати як екстенсивний, так і інтенсивний характер розвитку виробництва. На практиці, у багатьох випадках, прибуток збільшується за рахунок зростання цін або асортиментних зрушень в бік нарощування випуску більш дорогої продукції. Разом з тим, для економіки країни не однаково, яким шляхом, за рахунок яких факторів підприємства будуть збільшувати свої прибутки. В інтересах розвитку народного господарства в цілому, необхідно, щоби головним джерелом зростання прибутку підприємств було використання інтенсивних факторів розвитку виробництва.

У цьому зв'язку виникає необхідність у здійсненні контролю за тим, якими способами «заробляється» прибуток. Результати оцінки внеску інтенсивних і екстенсивних факторів у загальний приріст прибутку від виробництва товарної продукції слід використовувати у системі економічного стимулювання, яку доцільно запроваджувати щодо підприємств, які забезпечили зростання прибутку переважно за рахунок інтенсивних факторів.

В якості інтенсивних факторів зростання прибутку приймаються показники, що характеризують зміну ефективності використання трудових та матеріальних ресурсів: приріст продуктивності праці, фондівіддачі та матеріалівіддачі. До екстенсивних факторів зростання прибутку відносяться: приріст чисельності працівників, збільшення вартості промислово-виробничих фондів та матеріальних затрат на виробництво продукції.

У загальному вигляді модель розрахунку темпу приросту прибутку від виробництва продукції підприємства може бути представлена у вигляді суми складових.

$$\Delta\Pi_{\Pi} = \Delta\Pi_{\Pi} + \Delta\Pi_{\Pi\Pi} + \Delta\Pi_{\Pi C}, \text{ де:}$$

$\Delta\Pi_{\Pi}$ – темп приросту прибутку від виробництва продукції;

$\Delta\Pi_{\Pi}$; $\Delta\Pi_{\Pi\Pi}$; $\Delta\Pi_{\Pi C}$ – темпи приросту прибутку отриманого за рахунок зміни цін (Π); обсягу товарної продукції ($\Pi\Pi$); собівартості товарної продукції (C), відповідно.

В умовах сучасної економіки України особливо гостро стоїть проблема зниження собівартості виробництва продукції, як основного фактора зростання прибутку підприємств. У цьому зв'язку актуальним стає питання визначення темпів приросту прибутку в наслідок зміни собівартості товарної продукції і зокрема визначення впливу на зміну прибутку екстенсивних та інтенсивних факторів.

Модель розрахунку темпу приросту прибутку, обумовленого зміною собівартості товарної продукції (рівня витрат на 1 грн. товарної продукції) може бути представлена у такому вигляді.

$$\Delta\Pi_{\Pi C} = \Delta\Pi_{\Pi C I} + \Delta\Pi_{\Pi C E}, \text{ де:}$$

$\Delta\Pi_{\Pi C}$ – темп приросту прибутку обумовлений зміною рівня витрат на 1 грн. товарної продукції (собівартості продукції);

$\Delta\Pi_{\Pi C I}$ – темп приросту прибутку отриманого за рахунок використання інтенсивних факторів;

$\Delta\Pi_{\Pi C E}$ – темп приросту прибутку отриманого за рахунок використання екстенсивних факторів;

Темп приросту прибутку, отриманий в наслідок зміни рівня витрат на 1 грн. товарної продукції, досягнутого під впливом сукупного внеску інтенсивних факторів: продуктивності праці $\Delta\Pi_{\Pi C(\Pi\Pi)}$; фондівіддачі промислово-виробничих фондів $\Delta\Pi_{\Pi C(\Phi)}$; матеріалівіддачі $\Delta\Pi_{\Pi C(M)}$, розраховується за формулою:

$$\Delta\Pi_{\Pi C I} = \Delta\Pi_{\Pi C(\Pi\Pi)} + \Delta\Pi_{\Pi C(\Phi)} + \Delta\Pi_{\Pi C(M)}$$

Темп приросту прибутку обумовлений зростанням продуктивності праці розраховується за формулою:

$$\Delta\Pi_{\Pi C(\Pi\Pi)} = \frac{1}{R_0} \left(1 - \frac{1}{i_{\Pi\Pi}} \right) \times d_{30}, \text{ де:}$$

R_0 – рентабельність продукції у базисному періоді, розраховується як відношення прибутку від виробництва товарної продукції до її повної собівартості;

$i_{\Pi\Pi}$ – темп росту продуктивності праці;

d_{30} – питома вага витрат на заробітну плату (з відрахуваннями) промислово-виробничого персоналу у повній собівартості товарної продукції у базисному періоді.

Темп приросту прибутку обумовлений зростанням фондівіддачі промислово-виробничих фондів розраховується за формулою:

$$\Delta\Pi_{\Pi C(\Phi)} = \frac{1}{R_0} \left(1 - \frac{1}{i_{\Phi}} \right) \times d_{A0}, \text{ де:}$$

i_{Φ} – темп зростання фондівіддачі;

d_{A0} – питома вага амортизаційних відрахувань у повній собівартості товарної продукції у базисному періоді.

Темп приросту прибутку обумовлений зростанням матеріалівіддачі розраховується за формулою:

$$\Delta\Pi_{C(M)} = \frac{1}{R_0} \left(1 - \frac{1}{i_M} \right) \times d_{M0}, \text{ де:}$$

i_M – темп зростання матеріаловіддачі;

d_{M0} – питома вага матеріальних витрат у повній собівартості товарної продукції у базисному періоді.

На собівартість товарної продукції впливають не тільки інтенсивні а й екстенсивні фактори: зростання чисельності працівників, вартості основних засобів, матеріальних ресурсів, що певною мірою може бути результатом збільшення масштабів виробництва. При цьому також може мати місце зниження витрат на 1 грн. товарної продукції, але це відбувається не за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів, а в результаті простого розширення масштабу виробництва, за якого зменшується питома вага умовно-постійних витрат у собівартості продукції і відповідно має місце зниження її собівартості.

У даній науковій праці не ставиться задача розрахунку впливу екстенсивних факторів на зміну прибутку, тому приймаємо, що вплив екстенсивних факторів визначається як різниця між загальними темпами зростання (зниження) прибутку та темпами, що обумовлені впливом інтенсивних факторів.

З метою більш поглибленого аналізу факторів впливу на формування прибутку, доцільно розрахувати також темп приросту прибутку обумовленого зміною співвідношення між темпами зростання середньої заробітної плати та продуктивності праці, хоча цей фактор не можна в повній мірі віднести ні до екстенсивних, ні до інтенсивних.

Розрахунок здійснюється за формулою:

$$\Delta\Pi_{C(3)} = -\frac{1}{R_0} \times \frac{\Delta I_3}{i_{III}} \times d_{30}, \text{ де:}$$

ΔI_3 – темп приросту середньої заробітної плати одного робітника.

Для того, щоб з'ясувати питання, за рахунок яких факторів – інтенсивних чи екстенсивних переважно забезпечується приріст прибутку у звітному періоді порівняно з базовим, необхідно розрахувати питому вагу приростів прибутку, отриманих за рахунок використання інтенсивних та екстенсивних факторів у загальному приросту прибутку. Якщо питома вага приросту прибутку, отриманого за рахунок використання інтенсивних факторів, є переважаючою, то можна вважати, що у цей період часу підприємство забезпечило приріст прибутку переважно за рахунок інтенсивних факторів і може розраховувати на певні переваги.

Список використаної літератури:

1. Золотарев А.Н. Интенсивное развитие машиностроения (системный подход, теория, проблемы). – К.: Наукова думка, 1986. – 218 с.
2. Урманов Ф.Ш. «Методи оцінки інтенсифікації виробництва.» Вісник Хмельницького національного університету 2013, № 6, Т. 2 Економічні науки. с. 163 - 165. м. Хмельницький.